

Н.М. Оніщенко. – К.: Вид-во «Юридична думка», 2010. – 436 с. Національні тенденції та міжнародний досвід сучасного праворозуміння: монографія / Шемшученко Ю.С., Оніщенко Н.М., Зайчук О.В. та ін.; за заг. ред. Н.М. Оніщенко. – К.: Вид-во «Юридична думка», 2013. – 580 с.

2. Иеринг Р. Борьба за право / Р. Иеринг; [пер. с нем. Н.М. Губского]. – СПб.: АО тип. дела в Санкт-Петербурге, 1909. – 256 с.

3. Кант И. Сочинения: в 8-ми т. / И. Кант; [под общ. ред. А.В. Гулыги]. – М.: Изд-во «Чоро», 1994. – Т. 6. – 425 с.

4. Кельзен Г. Чистое учение о праве / Г. Кельзен // История политических и правовых учений: хрестоматия / [Воротилин Е.А., Лейст О.Э., Мачин И.Ф., Фролова Е.А]; отв. ред. О.Э. Лейст – М.: Городец, 2000. – 581 с.

5. Кістяківський Б.О. Вибране / Б.О. Кістяківський; [упоряд., передм. і приміт. Л.П. Депенчук; пер. з рос. Л.Г. Малишевської; редкол.: В.Ф. Жмир (голов. ред.) та ін.]. – К.: Абрис, 1996. – 398 с.

6. Луцький Р.П. Праворозуміння та правореалізація: від теорії до практики / Р.П. Луцький // Альманах права. Праворозуміння та правореалізація: від теорії до практики. Науково-практичний юридичний журнал. Вип. 2. – К.: Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2011. – 379 с.

УДК 340.1(043.2)

Макєєва О.М., к.ю.н.,

Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ФІЛОСОФСЬКО-ПРАВОВІ ДЖЕРЕЛА ПРАВОВОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Входження в європейську спільноту ставить перед Україною низку проблем, з-поміж яких – прискорена трансформація у сучасне інформаційне суспільство. В умовах сьогодення на розвиток світової економіки суттєво впливає інформатизація, інформація та знання, що стають ключовими факторами виробництва, а сфера інформаційно-комунікаційних технологій - важливим інструментом. Відтак, у процесі розвитку суспільних відносин, виникають нові закони, норми, цінності, правила поведінки, що зумовлює з'ясування сутності правової комунікації, дослідження її філософсько-правових джерел правової комунікації.

Як відомо, існують такі підходи до розгляду типів праворозуміння: класичні (нормативно-позитивістський, природно-правовий, соціологічний) та неklasичні (постмодерністські теорії та концепції інтегративного праворозуміння - комунікативна теорія права, реалістичний позитивізм, культуроантропологічна теорія права, ціннісно-нормативна теорія та ін.) [1, с. 175].

Правова комунікація досліджується в контексті неklasичної комунікативної теорії права. Початком вивчення теорії комунікації можна

вважати праці Платона, Аристотеля, Цицерона, М. Аврелія, А. Августина, що започаткували теоретичне опрацювання правової комунікації як ідеї суспільного діалогу. Онтологічні проблеми спричиняли пошук способів їх діалогічного розв'язання за формами правової комунікації. Як відомо, Геракліт дав стимул для розмірковування про те, що проблеми буття не розв'язуються лише засобами власного розуму, які позбавленні «єдності протилежностей». Засновником методу пошуку істини саме в діалозі є давньогрецький мислитель Сократ.

В подальшому у XVI ст. розробляється ідея регулювання конфліктів державою, яку у своїх працях представляли Н. Макіавеллі та українські філософи Ю. Котермак-Дрогобич, П. Русин, С. Оріховський-Роксолан. На наступному етапі фіксується увага до громадянського суспільства, поява теорії суспільного договору (Г. Гроцій, Т. Гоббс, Б. Спіноза, Дж. Локк, І. Кант, Ш. Монтеск'є, Со-Цзи, Ж.-Ж. Руссо. У Новий час дослідниками комунікації влади та громадян стали Г. Гегель, А. Токвіль, А. Фергюсон. Ґрунтовністю теоретичного обґрунтування підходів до трактування співвідношення «історичний процес – суспільство – комунікація» відзначаються концепції К. Ясперса і його опонента М. Бубера. Як вважає А. Токарська, у К. Ясперса комунікація є основою екзистенції, в якій «буття» і «буття-в комунікації» – єдиносущє. М. Бубер, щоб подолати «монологізм» екзистенційної комунікації, пов'язує появу нової соціальної сфери не тільки зі спілкуванням (первинний вияв комунікації), скільки із сакральним буттям, яке наповнює людські взаємозв'язки відкритістю і відвертістю [2, с. 17].

У сучасній науковій правовій думці питання правової комунікації досліджували як вітчизняні, так і зарубіжні вчені. Зокрема, Ю. Хабермас вивчав комунікативний акт, Дж. Пітерс досліджував історію комунікації, Марк ван Хук розглядав право як комунікацію, А.В. Поляков є представником комунікативного підходу до права, А.С. Токарська досліджує правову комунікацію в контексті некласичного праворозуміння, І.П. Честнов аналізував діалогічну взаємодію у праві та ін. Різні аспекти правової комунікації досліджували В. Бачинін, Н. Луман, С. Максимов, Н. Оніщенко, П. Рабінович, О. Стовба та інші. Варто відзначити насамперед комунікативну теорію права А.В. Полякова та теорію діалогу в праві І.Л. Честнова. А.В. Поляков одним із перших з-поміж російських науковців, які досліджували проблеми права та його функціонування в суспільстві, підкреслив комунікативну, а отже, й поведінкову спрямованість права. Адже право (хоча слід зауважити, що дослідник здебільшого послуговувався поняттям «закон») покликане впорядковувати комунікативні дії та дискурсивне взаєморозуміння в межах конкретної правової реальності, базуючись в основному на глибинному рівні суспільних відносин як різновиду комунікативних взаємозв'язків. І.Л. Честнов, базуючись на діалогічному підході

М.М. Бахтіна, М. Бубера, Ф. Розенцвейга, О. Розенштока-Хюссі, а також діалогічних ідей у семіотиці Ю.М. Лотмана, Б.А. Успенського та інших, розглядає право як діалог в діахронному (історичному) і синхронному вимірі, подаючи механізм відтворення права і розуміючи при цьому діалог, насамперед, онтологічно; робить висновки про діалогічність соціального буття.

Отже, короткий аналіз особливостей правової комунікації на основі філософсько-правових джерел вказує на те, що у національно-правовій спадщині прямо або опосередковано засвідчена поява елементів правової комунікації, вироблялися правові норми як обов'язкові складові комунікативного процесу. Філософсько-правові джерела формувалися як у зарубіжній правовій думці, так і в національних ідей, створили ґрунт для сучасної правової комунікації. На основі філософсько-правової спадщини минулого з'являються такі правові цінності: право на інформацію, на свободу думки, свободу вираження, свободу інформації.

Література

1. Пампура М.В. Сучасні трансформаційні процеси та еволюція право розуміння в Україні / М.В. Пампура // Вісник Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна. Серія «ПРАВО». Вип. 23. – 2017. – С. 173-177.

2. Токарська А.С. Правова комунікація в контексті посткласичного праворозуміння: дис ... д-ра юрид. наук: 12.00.12 / А.С. Токарська; Львівський держ. ун-т внутрішніх справ. – Львів, 2008. – 515 с.

УДК 347.81 (043.2)

Макеєва О.М., к.ю.н.,
Ніколаєнко І.В., студентка,
Національний авіаційний університет, м. Київ, Україна

ЕЛЕКТРОННІ ДОВІРЧІ ПОСЛУГИ ЯК ВАЖЛИВИЙ МЕХАНІЗМ В УМОВАХ ІНФОРМАТИЗАЦІЇ СУСПІЛЬСТВА

В умовах розвитку суспільних відносин і ринкової економіки в Україні збільшується кількість різноманітних документів, укладених в електронній формі. Можливість їх використання залежить від ефективного нормативно-правового регулювання.

Відповідно до ч. 1 ст. 205 Цивільного кодексу України, правочин може вчинятися усно чи в письмовій (електронній) формі. Правочин вважається таким, що вчинений у письмовій формі, якщо його зміст зафіксований в одному або декількох документах (зокрема й електронних). Електронна форма правочину є різновидом письмової форми [1]. Проте виникає багато питань, які пов'язані з безпечним